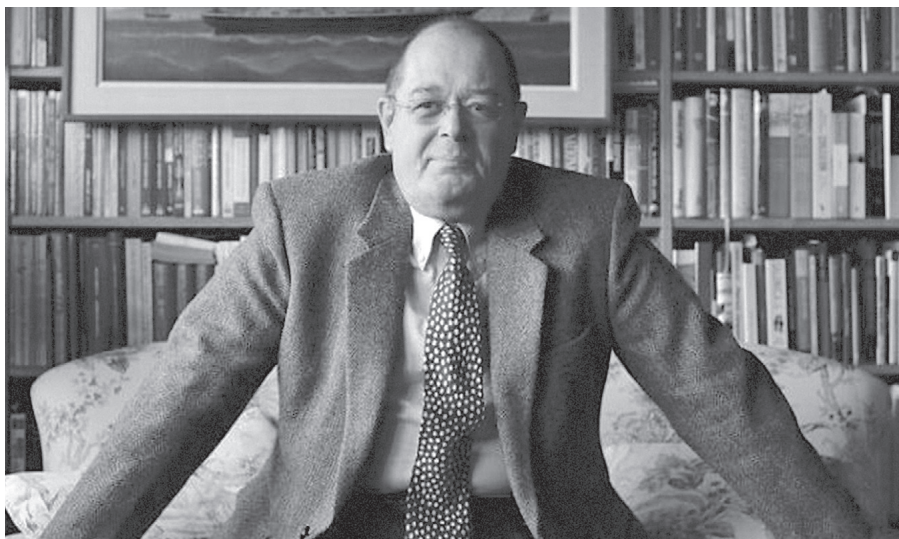

Ivan Buljević
preddiplomski studij povijesti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivo Banac (1947. – 2020.)

*Dr. sc. Ivo Banac (1947. – 2020.)
(Fotografija: Marko Prpić, Intelktualno.com)*

Ivo Banac, političar, aktivist za ljudska prava, ali prije svega velikan hrvatske historiografije, preminuo je nakon kratke i teške bolesti 30. lipnja 2020., u 74. godini života. Rođen je 1947. godine u Dubrovniku, u kojem je proveo svoje prve godine. S majkom 1959. seli u Sjedinjene Američke Države, gdje gradi svoju povjesničarsku karijeru. Diplomira povijest 1969. godine na Sveučilištu Fordham u New Yorku. Iste godine seli u Kaliforniju te svoju akademsku izobrazbu nastavlja na Sveučilištu Stanford, na kojem magistrira i doktorira u periodu između 1969. i 1975. na temi „The National Question in Yugoslavia“ te par godina kasnije svoju disertaciju preinačuje u monografiju. Opseg njegova sveučilišna rada zaista je širok. Svoju akademsku karijeru započinje 1975. kao asistent na Sveučilištu Stanford, točnije njegovoj sastavnici za povijest. Godine 1977. prelazi na američko Sveučilište Yale, gdje kasnije stječe titulu profesora emeritusa. Na Yaleu ostaje do 2009. godine. Također dva mandata provodi kao dekan jedne od sastavnica navedenog sveučilišta, Pierson Collegea. Paralelno uz svoj rad na Yaleu predaje kao profesor povijesti na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti (CEU) od 1995. do 1999. godine. Nakon povratka u

svoju matičnu domovinu, deset godina (od 2008.) predaje kao profesor na Katedri za modernu povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svoju opsežnu i bogatu akademsku karijeru završava kao mentor doktorandima na Odsjeku za povijest Hrvatskog katoličkog sveučilišta.

U njegovoj opširnoj znanstvenoj i autorskoj bibliografiji posebno se ističe njegovo kapitalno djelo *Nacionalno pitanje u Jugoslaviji: porijeklo, povijest, politika* (*The National Question in Yugoslavia: Origins, History, Politics*). Monografija pisana na engleskom jeziku, objavljena u Sjedinjenim Američkim Državama 1984. godine, bila je namijenjena prvenstveno inozemnim čitateljima. Bavi se pitanjem nacionalnih identiteta južnoslavenskih naroda te problematikom fuzije različitih nacionalnih identiteta u jedinstvenu nacionalnu cjelinu, Jugoslaviju. Tim je radom zavrijedio nagradu „Wayne S. Vucinich“ za najbolju sjevernoameričku knjigu iz područja ruskih i istočnoeuropskih studija, što je odraz polučenog zanimanja i visoke ocjene djela u inozemnim akademskim krugovima. Njegova druga nagrađena knjiga je *Sa Staljinom protiv Tita: informbirovski rascjepi u jugoslavenskom komunističkom pokretu*. Također je pisana na engleskom jeziku i dodijeljena joj je nagrada „Josip Juraj Strossmayer“ za najbolju knjigu iz društvenih znanosti objavljenu u Hrvatskoj. U navedenom djelu bavi se frakcionaštvom u Komunističkoj partiji Jugoslavije te sukobima nastalim u istoj nakon pogoršanja odnosa između dvaju komunističkih vođa, Josifa Visarionoviča Staljina i Josipa Broza Tita. Svoju treću monografiju, planirani najopsežniji pregled pokreta Hrvatskog proljeća 1971. godine, prekinut uranjenom smrću nije uspio završiti.

Kao što je vidljivo iz njegove dvije najpoznatije gorespomenute monografije, Ivo Banac primarno se specijalizirao za povijest Jugoslavije i Istočne Europe, što možemo primijetiti i na temelju njegovih profesorskih pozicija na sveučilištima. Kako samo Sveučilište Yale tvrdi, specijalizirao se i za povijest međunarodnog komunizma.¹ Spisateljski opus Ive Banca ipak je mnogo širi od njegove same uže stručne specijalizacije. Često se bavio temama vezanim uz svoj rodni Dubrovnik, od povijesti plemstva Dubrovačke Republike do analize dubrovačkog pjesnika Ive Vojnovića (od mnogih, tu su znamenita knjiga *Dubrovački eseji* i članak *Konzervativna utopija braće Vojnović* koji se nalazi u zborniku radova o Ivi Vojnoviću²). Ivo Banac također se doticao tema poput crkvene povijesti u djelu *Hrvati i Crkva: kratka povijest hrvatskog katoličanstva u modernosti*. Zanimljiv je i njegov kratki izlet u heraldiku s djelom *Grbovi – biljezi identiteta*. U samom povijesnom radu nije bio pobornik „teoretiziranja historiografije“ (prema vlastitim riječima), već je više zagovarao „metodološku i praktičnu primjenu“. To se najbolje vidi u njegovom izravnom citatu: „Ovdje se potpuno slažem s Richardom Cobbom, velikim povjesničarem Francuske revolucije, koji se ovako odredio prema pretjeranom teoretiziranju u povijesnom radu: ‘Za mene, povijest nikad nije bila intelektualna

¹ „In memoriam – Historian and politician Ivo Banac,“ *YaleNews*, <https://news.yale.edu/2020/07/08/historian-and-politician-ivo-banac> (pristup 15.8.2020).

² Ivo Banac, „Struktura konzervativne utopije braće Vojnovića,“ u *O djelu Iva Vojnovića: radovi međunarodnog simpozija*, ur. Franjo Čale (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1981), 19-49.

debata. Ovo je možda rezultat mojih vlastitih nedostataka, jer doista nisam debater, a nikad i nisam osjećao potrebu za tim. Jer povjesničari ne bi trebali intelektualizirati o ljudima često manje sofisticiranima od njih samih, a ni o društvima manje kompliciranima od onih u kojima živimo.”³ Njegov cjelokupni opus zaista je bogat: dvije kapitalne monografije, preko četrdeset znanstvenih članka razne tematike, više knjiga eseja, uredništva u osam zbornika radova, te raznih recenzija, prikaza i sličnih kratkih radova.⁴

Doprinos Ive Banca historiografiji izniman je prema samom broju bibliografskih jedinica. Izniman je i značaj njegovih dvaju monografija, pogotovo *Nacionalog pitanja u Jugoslaviji* koja je hvaljena u inozemstvu, ali i u Hrvatskoj. Povratkom u rodnu Hrvatsku na mjesto profesora na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, hrvatska je historiografija dobila svjetski priznatog povjesničara i znanstvenika. Također je dobila i jedan svjež i dašak anglo-američkog historiografskog stila u vidu profesora Banca naspram ustaljene lokalne srednjoeuropske tradicije, koje se, prema samim Bančevim riječima, znatno razlikuju. Osobno poznavati profesora Ivu Banca mogu smatrati velikom privilegijom. Većina se njegovih sugovornika može složiti kako je to bio čovjek velike erudicije te još većeg znanja koje se ne može opisati samo njegovim akademskim radom. Ivo Banac nije bio jednodimenzionalna ličnost. Osim poviješću bavio se i politikom, dnevno-političkim komentarima u raznim tiskovinama, ali prije svega njegov identitet je ostala njegova vokacija – povijest. Dobar (pomalo humorističan) opis Bančeve osobe na njegovom posljednjem ispraćaju dao je Ivan Zvonimir Čičak rekavši da je profesor bio „gromada u fizičkom i intelektualnom smislu“.

---

³ Alexander Buczynski, „Intervju – prof. dr. Ivo Banac,“ *Povijesni prilozi* 17/17 (1998): 121-132.

⁴ „Dr. sc. Banac, Ivo, redoviti profesor,“ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, <http://www.ffzg.unizg.hr/pov/pov2/files/biografije/banac.html> (pristup 15.8.2020).